

SUFIKSY ZE SPÓŁGŁOSKĄ *-S-* W JĘZYKU BUŁGARSKIM I SERBSKIM

Joanna MLECZKO (Uniwersytet Śląski),
Barbara POPIOŁEK (Uniwersytet Jagielloński)

Artykuł stanowi próbę porównania bułgarskich i serbskich formacji słowotwórczych z sufiksami zawierającymi spółgłoskę *-s*¹. Powstały one na bazie czasowników zapożyczonych z języka greckiego, które przenikały do obu języków w formie czasu przeszłego dokonanego z charakterystycznym przyrostkiem *-s* już w średniowieczu. Najstarsze pożyczki dla języka bułgarskiego zostały poświadczane w zabytkach z XII wieku, zaś dla języka serbskiego – z wieku XIII [Stachowski 1961: 70-71].

Na gruncie bułgarskim badane formacje przyjmowały postać *-cam* (*-ca-* + końcówka osobowa), zaś na gruncie serbskim *-camu* (*-ca-* + przyrostek bezokolicznikowy). Z czasem wyabstrahowane z tych form sufiksy *-cam* i *-camu*² zaczęły występować także w postaciach rozszerzonych: *-acam*, *-'acam*, *-apdocam*, *-apocam*, *-ducam*, *-ucam*, *-ocam*, *-mucam* (w bułgarskim), *-ucamu*, *-ducamu* oraz *-ocamu* (w serbskim) [Stachowski 1961: 67]. Sufiks *-ducam* // *-ducamu* powstał jako hybryda turecko-grecka³ z zapożyczeń osmańsko-tureckich, przejmowanych przez bułgarski i serbski w formie tematu perfectum, do którego dodawano sufiks *-cam* // *-camu* (i ich rozszerzenia), aby nadać im rodzimą postać⁴ [Мирчев 1952: 120; Stachowski 1973: 11].

Wykorzystany w artykule materiał pochodzi ze słowników a tergo języka bułgarskiego [ORSBE 1975] i serbskiego [ORSJ 2000], pominięto tu jednak formacje wtórne (będące następstwem derywacji przedrostkowej)⁵.

Ze względu na proveniencję podstawy słowotwórczej analizowane czasowniki zostały podzielone na derywowane od podstawy **obcej** i **rodzimej**. Wśród

¹ Sufiksy ze spółgłoską *-s-* występują także w innych językach bałkańskich: macedońskim, rumuńskim i albańskim [Stachowski 1961: 67-68].

² Fakt, iż sufiks ten w obu językach łączy się także z wyrazami pochodzenia rodzimego i tureckiego (o czym dalej w artykule) pozwala sądzić, że oddzielił się on od greckiej podstawy czasownikowej stosunkowo wcześniej. Por.: [Милев 1958: 195, za: Филипова-Байрова 1968: 280].

³ Podobnie jak i *-apdocam*, o czym dalej.

⁴ Już w wieku XVIII poświadczane zostały przykłady na łączenie się przyrostka *-ucamu* z czasownikami zapożyczonymi z języka osmańsko-tureckiego w postaci czystego tematu lub w formie perfectum na *-di* // *-ti* [Stachowski 1961: 74].

⁵ Materiał bułgarski to około 200 formacji, zaś serbski – około 500. Poza formacjami wtórnymi, nie obejmuje on także pojedynczych derywatów sprawiających trudności interpretacyjne (formacje niejasne słowotwórczo): dla bułgarskiego – około 20, dla serbskiego – około 10.

form derywowanych od obcej podstawy wydzielone zostały formacje motywowane przez podstawę słowotwórczą poświadczone czy to w serbskim, czy to w bułgarskim oraz te, które nie są motywowane na gruncie obu języków. Jako kolejne kryterium podziału przyjęto **gramatyczną kategorię podstawy słowotwórczej** eksцерpowanych derywatów.

Analizowany materiał porównany został z materiałem opracowanym przez S. Stachowskiego w pracy *Przyrostki obcego pochodzenia w języku serbochorwackim*, w której zajmuje się on między innymi formacjami z sufiksami ze spółgłoską -s- w języku bułgarskim i serbskim [Stachowski 1961].

I. OBCA PODSTAWA SŁOWOTWÓRCZA

I.1. Podstawa grecka

Wśród czasowników przejętych z języka greckiego w formie aorystu⁶ (zakończonych na **-сам**) w bułgarskim materiale poświadczonych zostało 29 form (np.: *моленсам* ‘zarazić chorobą’, *сколасам* ‘uporać się z czymś, nadażyć’, *харесам* ‘spodobać się’).

Większość z nich notowana jest przez słownik współczesnego języka bułgarskiego⁷ (wyłączając takie formy jak: *арнисам* ‘przestać coś robić’, *катиписам* ‘paść ze zmęczenia, być wyczerpanym’, *сидеросам* ‘prasować; zwymyślać kogoś, pokłócić się’, *втаксам* ‘obiecać, nająć do pracy’), gdzie na ogół towarzyszą im kwalifikatory użycia – *диалекталне* (np. *кинисам* ‘ruszyć’) lub *людове* (np. *Скопосам* ‘oporządzić, przysposobić’). Część formacji nie została jednak odnotowana w słowniku wyrazów obcych⁸ (np.: *ливосам* ‘posmarować, pomazać’, *патаксам* ‘uspokoić się’, *тиносам* ‘wydrukować’). S. Stachowski notuje jedynie 8 derywatów: *арнисам*, *афоресам* ‘wykląć’, *вансам* ‘ozdobić, pomalować’, *калесам* ‘zaprosić na wesele, zaręczyny, chrzciny’, *липсам* ‘zabraknąć; zniknąć, przepaść’, *неденсам* ‘nauczyć, wyszkolić kogoś’, *прокопсам* ‘osiągnąć powodzenie, szczęście w życiu’, *псовисам* ‘zdechnąć’.

Ta sama kategoria w materiale serbskim (czasowniki na **-саму**) reprezentowana jest tylko przez 4 formy (*липсаму* ‘brakować’, *малаксаму* ‘zasłabnąć, zemdleć’, *неденсаму* ‘karać, męczyć’ i *прокопсаму* ‘osiągnąć cel; udać się’),

⁶ Niezwykle rzadko do języka bułgarskiego przenikały czasowniki greckie w formie czasu teraźniejszego [Филипова-Байрова 1979: 279-284].

⁷ Wszystkie analizowane formacje zostały porównane z materiałem językowym zawartym w *Български тълковен речник* (wydanie czwarte poprawione) z 2002 r. [BTR]. Dla zweryfikowania form niepoświadczonych w BTR wykorzystany został materiał ze słowników: *Речник на редки, остарели и диалектни думи в литературата ни от XIX и XX век* [RRODD] oraz w słowniku Gerowa 1895-1904 [Gerow].

⁸ Wszystkie formacje utworzone od obcej podstawy słowotwórczej zostały porównane z materiałem językowym zawartym w *Речник на чуждите думи в българския език* (wydanie piąte poprawione) z 2007 r. [RCzD].

które zostały poświadczane jedynie w MS⁹ (brak poświadczeń w słowniku wyrazów obcych). Zaledwie 1 czasownik przyjmuje tu postać na **-исати** (*биѡисати* // *биѡисати* ‘śpiewać, wywodzić trele, (o słowiku)’ i został odnotowany zarówno w MS, jak i słowniku wyrazów obcych.

S. Stachowski jako wspólne dla obu języków podaje: *вансам* // *вансати*, *лпсам* // *лпсати*, *поденсам* // *педенсати*, *прокопсам* // *прокопсати*.

Derywaty motywowane przez poświadczane w języku wyrazy greckie, w bułgarskim materiale występują z trzema sufiksami, które łączą się z podstawami rzeczownikowymi, wyjątkowo – przymiotnikowymi. Są to: **-осам** (8) (*анатемосам* (← *анатема* ‘klątwa’) ‘przekląć’, *колосам* (← *кола* ‘krochmal’) ‘nakrochmalic’, *магаросам* (← *магаре* ‘osioł’) ‘upodobnić się do osła’, *магьосам* (← *магия* ‘magia’) ‘zaczarować; oczarować’, *маламосам* (← *маламен* ‘pozlacany’) ‘pozłocić’, *миросам* (← *миро* ‘olej święty’) ‘namaścić olejem świętym’, *пихтосам* (← *пихтия* ‘galaretka’) ‘zmienić się w galaretkę, zsiąść się’, *стипцосам* (← *стипца* ‘ałun’) ‘zanurzać w ałunie’), **-’асам** (6) (*гангрениясам* (← *гангрена*) ‘zachorować na gangrenę’, *изфирясам* (← *фира* ‘ubytek (na wadze w skutek wyparowania, wyschnięcia)’) ‘ulotnić się, wywietrzeć’, *кокалясам* (← *кокал* ‘kość’) ‘stwardnieć na kość’, *магарясам* (← *магаре* ‘osioł’) ‘upodobnić się do osła’, *охтикясам* (← *охтика* ‘gruźlica’) ‘zapaść na gruźlicę’, *троясам* (← *трон* ‘tron’) ‘dysponować, mianować’, **-исам** (4) (*икономисам* (← *икономия* ‘ekonimika’) ‘oszczędzić’, *хиротонисам* (← *хиротония* ‘wyświęcenie osoby duchownej’) ‘wyświęcić osobę duchowną’, *сапунисам* (← *сапун*) ‘namydlić się’, *зографисам* (← *зограф* ‘malarz ikon’) ‘namalować ikonę’).

Podobnie jak w grupie poprzedniej część badanych formacji również nie została poświadczona w BTR (np.: *магаросам*, *кокалясам*, *хиротонисам*). Te, które słownik notuje rzadko pojawiają się z jakimś kwalifikatorem (najczęściej – *церкiewне*, np. *миросам*). Większość derywatów nie wystąpiła także w RCzD (czasami odnotowuje on tylko ich podstawę słotwórczą). Jedynie kilka derywatów pojawia się też w materiale S. Stachowskiego (*анатемосам*, *гангрениясам*, *миросам*, *сапунисам*, *зографисам*).

W języku serbskim formacje z poświadczoną podstawą greckiego pochodzenia występują głównie z sufiksem: **-исати** (12) (np. *ђаволисати* (← *ђаво* ‘diabeł’) ‘swawolić’, *литурѡисати* (← *литурѡија* ‘liturgia’) ‘odprawiać nabożeństwo’, *апостолисати* (← *апостол* ‘apostoł’) ‘głosić, szerzyć ewangelię’). Słownik a tergo odnotowuje tylko 1 czasownik zakończony na **-осати** (*миросати* ‘namaszczać’ ← *мир* ‘wonność’).

⁹ Wszystkie analizowane w artykule formacje zostały porównane z materiałem językowym zawartym w *Речнику српскохрватског књижевног језика*, Матица српска, I-VI, Нови Сад-Загреб 1967-1976.

W ekscerpowanym materiale dla obu języków poświadczono zostały tylko 2 formacje (*анатемосам // анатемисати* ‘wykliąć’, *миросам // мирисати*), notowane także przez S. Stachowskiego.

I.2. Podstawa osmańsko-turecka¹⁰

Podobnie jak w przypadku obcej podstawy greckiej formacje tej grupy zostały podzielone na derywaty motywowane przez wyrazy poświadczono czy to w języku bułgarskim, czy to w języku serbskim oraz te, które nie są poświadczono na gruncie obu języków.

W języku bułgarskim ostatnią grupę reprezentuje 27 formacji utworzonych od tureckiego tematu perfectum na *-di // -ti*, do którego dodano przyrostek *-сам* lub – rzadziej – od czystego tematu czasownika, do którego dodano sufiks *-исам* (np.: *кандисам* ‘zgodzić się przystać na coś’, *чактисам* ‘pojąć, zrozumieć’, *куртулисам* ‘uratować się z biedy’).

Żaden z analizowanych leksemów nie jest jednostką neutralną. Słowniki języka bułgarskiego notują je z kwalifikatorami *потoczне* (np. *назълндисам* ‘sprzeciwić się, kapryścić’), *диалекталне* (np. *бактисам* ‘mieć czegoś powyżej uszu’) lub *архаичне* (np. *бастисам* ‘napaść nieoczekiwanie, znienacka’). W BTR nie zostało poświadczonych aż 10 form (*баилдисам* ‘stracić przytomność’, *бендисам* ‘spodobać się’, *боздисам* ‘zgromić, złupić, zburzyć’, *кайдисам* ‘zmielić mięso’, *кондисам* ‘zatrzymać się na postój, nocleg’, *конуцисам (се)* ‘zobaczyć się, skontaktować się’, *куландрисам* ‘wykorzystać’, *оградисам* ‘zachorować z powodu nieumyślnego wejścia w drogę złym duchom’, *сандърдисам* ‘wprowadzić w konsternację’, *вазгеицисам* ‘porzucić; odczepić się; wyrzec się’), ale za to niemal wszystkie wystąpiły w RCzD (z wyjątkiem *оградисам* i *сандърдисам*). W zestawieniu S. Stachowskiego występuje 11 formacji (*баилдисам*, *бендисам*, *боздисам*, *даврандисам* ‘poprawić się; otrząsnąć się; podnieść się’, *кабардисам* ‘napęcznieć, nabrzmieć’, *кандърдисам* ‘przekonać’, *куландрисам*, *курдисам* ‘położyć; postawić; umieścić’, *куртулисам*, *уйдурдисам* ‘zebrać; podrobić’, *вазгеицисам*).

W materiale serbskim grupa derywatów od niepoświadczonoj podstawy osmańsko-tureckiej liczy nieco mniej, bo 24 formy. Są to czasowniki zarówno z sufiksem *-дисати* (7) (*балдисати* ‘zaniemóc, zemdleć’, *докундисати* ‘dokuczyć, znudzić’, *јурдисати* ‘szturmować, nacierać’, *кандисати* ‘zgodzić się’, *кидисати // киндисати* ‘napadać, niszczyć, zadawać gwałt’, *крдисати* ‘zniszczyć, zepsuć’,

¹⁰ Za Stachowskim za podstawę osmańsko-turecką uznajemy turczyzmy, które napływały do obu języków w okresie od XV do XIX w. [Stachowski 1973: 196]. Z kolei sam termin „turczyzmy” rozumiemy szeroko, obejmując nim zarówno wyrazy rodzime tureckie (czyste turczyzmy), jak i arabskie, perskie oraz inne, przejęte przez język bułgarski i serbski za pośrednictwem języka tureckiego. Por. [Лакова 1972: 61; Мирчев 1952: 121; Stachowski 1973: 9].

ујдурисати ‘przygotować, przyszykować’), jak i **-исати** (17) (np.: *дајанисати* ‘wytrzymywać’, *кандарисати/кандерисати* ‘usposobić, nastroić’, *уварисати* ‘zgadnąć’).

Spośród wszystkich ekscerpowanych form przez S. Stachowskiego odnotowanych zostało tylko 14 (*балдисати, бегенисати* ‘podoobać się’, *битисати* ‘przyjść’, *докундисати, кандерисати, кандисати, кидисати, крдисати, кури-сати* ‘przygotować; nakryć (stół)’, *курталисати* ‘uwolnić, uratować’, *ограисати* ‘złe trafić, wyjść na czymś źle’, *окујисати* ‘nawoływać do modlitwy’, *оварисати* ‘wprawić się’, *ујдурисати*). Większość derywatów została poświadczona w słowniku współczesnego języka serbskiego, natomiast tylko kilka z nich (*бегенисати, кидисати, курталисати, оварисати*) w słowniku wyrazów obcych. W grupie tej sporadycznie pojawiają się leksemy nacechowane stylistycznie z kwalifikatorem *dialektalne* lub *ludowe* (m.in. *дајанисати, докундисати* i *куисати*).

Derywaty, których turecka podstawa słowotwórcza została poświadczona w języku bułgarskim tworzone są w badanym materiale przy pomocy 5 sufiksów: **-осам, -дисам, -'асам, -исам** oraz **-тисам**.

Najliczniejszą grupę (14) stanowią tu czasowniki na **-осам**, derywowane, poza 1 formacją (*ментосам* (← *ментя* ‘kłamać’) ‘skłamać’), od podstaw nominalnych (np.: *чаршафосам* (← *чаршаф* ‘prześcieradło’) ‘rozścielać’, *майтаносам* (← *майтан* ‘kpiny; kawał’) ‘robić sobie kpiny; dowcipkować’, *варакосам* (← *варак* ‘folia’) ‘pozłocić, pokryć folią’).

Wszystkie derywaty (z wyjątkiem *зифтосам* ‘pokryć asfaltem’) notowane są przez BTR (często z kwalifikatorami: *potoczne* (np. *сефтосам* ‘zrobić coś po raz pierwszy’), *dialektalne* (np. *катраносам* ‘posmarować dziegciem’) lub *archaiczne* (*дамгосам* ‘wybić piętno, znak’), w odróżnieniu od RCzD, gdzie wystąpiły tylko 2 formacje (*дамгосам, рендосам* ‘zheblować’). Z kolei S. Stachowski wymienia zaledwie 3 z nich (*дамгосам, рендосам, зифтосам*).

Sufiks **-дисам** łączy się z podstawami rzeczownikowymi, tworząc tu 9 formacji (*ашладисам* (← *ашлама* ‘zaszczepione drzewko’) ‘zaszczepić drzewo’ [Stachowski], *боядисам* (← *боя* ‘farba’) ‘zafarbować’ [Stachowski], *ютилидисам* (← *ютия* ‘żelazko’) ‘wyprasować’ [Stachowski], *кавърдисам* (← *кавърма* ‘potrawa z kawałków smażonego mięsa’) ‘smażyć mięso, cebulę i in.’, *калайдисам* (← *калай* ‘syna’) ‘powlekać syną’ [Stachowski], *капладисам* (← *каплама* ‘podszewka’) ‘podszyć podszewką’, *лекедисам* (← *леке* ‘plama’) ‘poplamić’, *меракладисам* (← *мерак* ‘silne pragnienie, ochota; pociąg do czegoś’) ‘być spragnionym czegoś; mieć ochotę na coś’, *ујдурдисам* (← *ујдурма* ‘machinacja’) ‘zabrać; podrobić’ [Stachowski]).

Pojedyncze formacje, przeważnie derywowane od rzeczowników, rzadziej przymiotników i przysłówków, tworzą w badanym materiale także sufiksy: **-'асам** (4) (*баталясам* (← *батал* ‘pozostawiony; zepsuty’) ‘zepsuć się, nie nadawać się

do użytku’, *чумясам* (← *чума* ‘dżuma, zaraza’) ‘zachorować na dżumę, zarazić’, *кирясам* (← *кир* ‘brud, nieczystość z potu’) ‘ubrudzić się śladami potu’, *рахатясам* (← *рахат* ‘spokój, beztrioska’) ‘zażyć spokoju, beztrioski’), **-исам** (2) (*артисам* (← *артък* ‘pozostały’) ‘pozostać’, *калаисам* (← *калай* ‘сyна’) ‘powlekać сyна’) oraz **-тисам** (2) *алаицисам* (← *алаишк* // *алаишък* ‘nawykły’) ‘przyzwyczaić się’, *караицисам* (← *караишк* ‘roz mieszane’) ‘zmieszać, rozmieszać’).

Większość z analizowanych formacji na **-дисам**, **-’асам**, **-исам** i **-тисам** została poświadczona w BTR (z wyjątkiem: *баталясам*, *чумясам*, *ютилидисам*, *калаисам*, *кирясам*, *лекедисам*, *меракладисам*). Za to tylko 3 leksemy notuje RCzD (*аиладисам*, *баталясам*, *караицисам*).

W materiale serbskim derywatów utworzonych od poświadczonej podstawy osmańsko-tureckiej jest nieco więcej (48), przy czym największą produktywność wykazuje tu sufiks **-исати** (np. *баитованисати* (← *баитован* ‘ogrodnik’) ‘uprawiać ogród’, *калдрмисати* (← *калдрма* ‘droga’) ‘brukować’, *дембелисати* (← *дембел* ‘leń’) ‘leniuchować, próżnować’). Tylko 2 formacje zostały utworzone przy pomocy sufiksu **-дисати** (*бојадисати* (← *боја* ‘barwa, kolor’) ‘barwić, malować’ i *бадавадисати* (← *бадава* ‘na próżno, darmo, daremnie’) ‘próżnować, leniuchować’). Wszystkie derywaty – z wyjątkiem *бадавадисати* // *бадависати*, motywowanego przez przysłówek *бадава* oraz *сиктерисати*, motywowanego przez wykrzyknik *сиктер* ‘precz, za drzwi’ – to formacje denominalne.

W ekscerpowanym materiale poświadczone zostały tylko 4 formacje, odnotowane także przez S. Stachowskiego (*бојадисати*, *егленисати* ‘rozmawiać’, *калајисати* ‘powlekać сyна’ i *севдисати* ‘ tęsknić, miłować’). Większość derywatów notuje słownik współczesnego języka serbskiego, gdzie – sporadycznie – występują one z kwalifikatorami: *dialektalne* (*егленисати*), *archaiczne* (*дунђерисати* ‘zajmować się ciesielką’), *żartobliwe* (*баитованисати* ‘uprawiać ogród’), *pejoratywne* (*бадавадисати*, *дембелисати* ‘leniuchować’, *мајмунисати* ‘wygłupiać się’), a nawet *pogardliwe* (*ћатисати* ‘pracować jako pisarz’, *ћуфтарисати* ‘handlować’). Żaden z wyrazów nie został poświadczony w słowniku wyrazów obcych, który odnotowuje jedynie podstawy słowotwórcze analizowanych derywatów (np.: *бећарисати* (← *бећар* ‘kawaler, hulaka’) ‘włóczyć się, hulać’, *бурмутисати* (← *бурмут* ‘tabaka’) ‘zażywać tabakę’, *тестерисати* (← *тестера* ‘piła’) ‘piłować’).

Wspólne dla obu języków są następujące formacje (z podstawą niepoświadczoną lub poświadczoną): *бастисам* // *бастисати*, *калаисам* // *калаисати* (*калајисати*), *кандисам* // *кандисати*, *кандърдисам* // *кандерисати* (*кандарисати*), *катраносам* // *катранисати*, *конуицисам* // *конуитисати* (*се*), *куртулисам* // *куртулисати*, *къносам* (*каносам*) // *каносати*, *оградисам* // *ограиса-*

ти, рендосам // рендисати (рендеисати), сефтосам // сефтеисати, уйдурдисам // ујдурисати, варакосам // вараклаисати (вараклеисати). Warty odnotowania jest fakt, że czasami leksemy o tym samym znaczeniu w obu językach tworzone są od różnych tematów (w języku bułgarskim sufiks dodawany do tematu perfectum, a w języku serbskim do czystego pierwiastka, np. *ујдурдисам* (← perf. *ујдурду*) // *ујдурисати* (← *ујдурмак*)).

I. 3. Podstawa obca – inna

W bułgarskim materiale poświadczonych zostało zaledwie 6 formacji denominalnych utworzonych od obcej podstawy (niegreckiej i nieosmańsko-tureckiej): 5 przy pomocy sufiksu *-осам* (*джиросам* (← *джиро* [wł.] ‘żyro’¹¹) ‘zażyrować’, *лустросам* (← *лустро* [wł.] ‘lakier; połysk’) ‘nadać połysk, wyglansować’, *нудросам* (← *нудра* [fr.] ‘puder’) ‘upudrować’, *спиртосам* (*се*) (← *спирт* [łac.] ‘spirytus’) ‘zakonserwować w spirytusie’, (← *щампа* [wł.] ‘sztampra; druk (deseń, wzór na tkaninie)’) ‘wydrukować, wytłoczyć deseń, wzór na tkaninie lub papierze’) i 1 przy pomocy sufiksu *-’асам* (*коронясам* (*се*) (← *корон* [łac.] ‘korona’) ‘ukoronować (się)’). Tylko 4 spośród nich znalazły się w zestawieniu S. Stachowskiego (*джиросам, коронясам, спиртосам* (*се*), *щампосам*).

Wszystkie leksemy notowane są przez BTR (*нудросам* z kwalifikatorem *престарзале* – dziś zastępowany przez formację z rodzimym sufiksem *-’а* [Радева 1991: 196] *нудря, щампосам* – choć bez kwalifikatora użycia także definiowany przy pomocy formacji z rodzimym sufiksem *-овам* [Радева 1991: 197] *щамповам*). W RCzD nie zostały poświadczone aż 3 spośród analizowanych form (*нудросам, спиртосам, щампосам* – tylko podstawa słowotwórcza).

W języku serbskim, inaczej niż w języku bułgarskim, sufiksy ze spółgłoską *-s-*, znacznie częściej łączą się z niegrecką i nieosmańsko-turecką podstawą słowotwórczą [Klajn 2003: II/340], co potwierdza analizowany materiał. Blisko 350 derywatów poświadczonych w serbskim materiale zostało utworzonych przy pomocy sufiksu *-исати* od tzw. wyrazów międzynarodowych, którym w języku bułgarskim regularnie odpowiadają formy na *-ирам*¹² (np.: *циркулисати // циркулирам* ‘cyrkulować’, *концентрисати(се) // концентрирам* ‘koncentrować (się)’, *реформисати // реформирам* ‘reformować’) i *-изирам* [Граматика 1983: 232-232; Радева 1991: 197-199] (np.: *европеисати // европеизирам* ‘europelizować’,

¹¹ Wyjaśnienia etymologiczne podajemy za słownikami: dla bułgarskiego [BTR] lub [RCzD]; dla serbskiego [Skok] lub [Вујаклија].

¹² Tę tendencję obserwujemy także w języku chorwackim i słoweńskim. W języku serbskim w czasownikach derywowanych od tzw. leksyki międzynarodowej sufiks *-ипати* również występuje, ale jego użycie jest rzadsze (np. *анализирати* ‘analizować’). Traktowany jest dzisiaj, w przeciwieństwie do sufiksu *-исати*, jak przyrostek obcego pochodzenia. Por. [Klajn 2003: II/352-356; Selimski 2003: 126].

хармонисати/хармонизирам ‘harmonizować’, *идеалисати/идеализирам* ‘idealizować’, sporadycznie (w badanym materiale zostały poświęcone tylko 3 formy na **-увам**¹³ (*адвокатисати // адвокатствувам* ‘bronić’, *филозофисати // филозофствувам* ‘filozofować’, *кавалерисати // кавалерствувам* ‘wieść życie kawalerskie’).

Większość serbskich derywatów tej grupy tworzona jest od podstaw czasownikowych¹⁴ (np.: *аргументисати* ‘argumentować’, *дефинисати* ‘definiować’, *контролисати* ‘kontrolować’). Znacznie rzadziej – w przeciwieństwie do derywatów bułgarskich – wyrazami motywującymi są rzeczowniki (np.: *директорисати* (← *директор* ‘ts.’) ‘pełnić obowiązki dyrektora’, *формулисати* (← *формула* ‘ts.’) ‘formułować’, *реформисати* (← *реформа* ‘ts.’) ‘reformować’)¹⁵.

Co do proveniencji podstaw słowotwórczych, to przeważają tu wyrazy pochodzenia łacińskiego¹⁶. Nieliczne są derywaty utworzone na bazie zapożyczeń z języka niemieckiego (12) (np.: *келнерисати* (← *келнер* ‘ts.’) ‘pracować jako kelner’, *логорисати* (← *логор* ‘obóz’) ‘obozować’, *малтерисати* (← *малтер* ‘tynk’) ‘tynkować’), francuskiego (8) (np.: *бастионисати* (← *бастион* ‘umocnienie’) ‘umacniać, fortyfikować’, *малерисати* (← *малер* ‘nieszczęście’) ‘ściągać nieszczęście’, *жандарисати* (← *жандар* ‘żandarm’) ‘pełnić obowiązki żandarma) czy włoskiego (3) (np. *капарисати* (← *капара* ‘zadatek’) ‘zadatkować’).

Większość derywatów została poświęcona w słowniku współczesnego języka serbskiego, sporadycznie występują one z kwalifikatorami: *зартобливе* (np.: *адвокатисати, директорисати, келнерисати, мајсторисати, жандарисати*) lub *рејоративне* (np.: *хохитаплерисати* ‘być hochsztaplerem’, *швалерисати* ‘być kobieciarzem’). Podobnie, jak w przypadku innych analizowanych leksemów słownik wyrazów obcych często odnotowuje jedynie ich podstawy słowotwórcze.

Zaledwie 2 z ekscerpowanych formacji są wspólne dla obu języków (*крунисати* (*се*) // *коронясам* (*се*) i *пудерисати* (*се*) // *пудросам*).

II. RODZIMA PODSTAWA SŁOWOTWÓRCZA

W tej grupie derywatów ujawnia się podobna dysproporcja ilościowa, co w przypadku formacji tworzonych od podstaw obcych (niegreckich i nieosmańsko-

¹³ W języku serbskim obok form zakończonych na **-исати** również obocznie występują formacje zakończone rodzimym sufiksem **-овати**, np. *демобилизовати* obok *демобилисати* czy *гальванизовати* obok *гальванисати*) [Клајн 2003: II/341; Skok 1995: 36-43, Ристић-Цвијић 1970: 131-133].

¹⁴ Sufiks **-исати** nadaje czasownikom zapożyczonym postać serbską [Клајн 2003: II/339-341].

¹⁵ Jak zauważa I. Klajn trudno jest jednoznacznie ustalić podstawę słowotwórczą omawianych tu formacji. Czasami mogą one mieć podwójną motywację – czasownikową lub rzeczownikową [Клајн: II/341]. W tekście jako przykłady podajemy derywaty, co do których nie ma takich wątpliwości.

¹⁶ Wśród tzw. wyrazów międzynarodowych wiele leksemów tak naprawdę jest pochodzenia grecko-łacińskiego.

tureckich), tym razem jednak na korzyść języka bułgarskiego. Jak pisze S. Stachowski grecko-słowiańskie formacje czasownikowe bardzo szybko rozpowszechniają się wśród użytkowników języka bułgarskiego i serbskiego. To „zadomowienie” doprowadza do wyabstrahowania z nich samodzielnego przyrostka z charakterystyczną spółgłoską *-s-*, który już w XVI w. na gruncie serbskim jest dodawany do rodzimych podstaw słotwórczych. W wieku XVIII-XIX zarówno w serbskim, jak i bułgarskim tendencja ta nasila się. Na początku XX w. w języku serbskim następuje jednak ograniczenie w użyciu przyrostka *-исам* do wyrazów tzw. europejskich, natomiast w języku bułgarskim ekspansja przyrostków opartych na greckiej spółgłosce tematu aorystu sygnatycznego na wyrazy rodzime trwa w dalszym ciągu [Stachowski 1961: 71], co potwierdza badany materiał.

Tak więc wśród ekscerpowanych bułgarskich formacji czasowniki motywowane przez podstawy rodzime to dość duża grupa (71). Najwięcej jest derywatów utworzonych przy pomocy sufiksów *-'асам* (36) i *-осам* (21). Przyrostki *-исам* (8), *-асам* (4), *-ардосам* (1) (hybryda turecko-grecka powstała na gruncie bułgarskim podobnie jak sufiks *-дисам* [Szymański 1977: 119]), *-аросам* (1) nie należą w badanym materiale do produktywnych.

Sufiks *-'асам* łączy się tu przede wszystkim z podstawami rzeczownikowymi (29) (np.: *вампи́расам* (← *вампир* ‘wampir’) ‘zamienić się w wampira, upióra’, *мети́ясам* (← *метил* ‘motyllica wątrobowa’) ‘chorować na wątrobę z powodu zaatakowania jej przez motylicę wątrobową’, *тръ́нясам* (← *трън* ‘cierń’) ‘zarosnąć cierniami’). Tylko kilka (7) formacji zostało derywowanych od przymiotnika (*буренясам* (← *бурен* ‘burzan, chwast’) ‘zarastać burzanami, chwastami’, *гноясам* (← *гноен* ‘gorny’) ‘zaropieć’, *гранясам* (← *гранив* ‘zjęłczały’) ‘zjęłczeć’, *ми́расам* (← *мирен* ‘spokojny’) ‘uciszyć się, uspokoić się’, *слобо́дясам* (← *слободен* ≤ *свободен* ‘wolny, swobodny’) ‘uwolnić się, oswobodzić się’, *въши́ясам* (← *въшлив* ‘zawszony’) ‘zawszyć się’, *зеле́нясам* (← *зелен* ‘zielony’) ‘zzielenieć’)¹⁷. Forma *родясам се* ‘być z kimś spokrewnionym’ ma podwójną motywację: 1) ‘родя съм с някого’ (← *родя* ‘spokrewniony’) lub 2) ‘от един род съм с някого’ (← *род* ‘ród; rodzina’).

Wszystkie wyrazy (z wyjątkiem *бъли́ясам* ‘pokryć pchłami’ i *слобо́дясам*) notuje BTR, przy czym 2 spośród nich wystąpiły z kwalifikatorami (*родясам* – *диалекталне*, *жаб́ясам* ‘być silnie spragnionym (jak żaba)’ – *поточне*). Jedyne 10 formacji tej grupy zostało poświadczonych także przez S. Stachowskiego (*бра́дясам* ‘zarosnąć (o zaroście)’, *буренясам*, *цветясам* ‘zakwitnąć’, *гноясам*, *годи́нясам* ‘ukończyć rok życia’, *гранясам*, *котлясам* ‘zaśniedzieć, pokryć się patyną’, *кръв́ясам* ‘nabiec krwią (zwykle o oczach)’, *плесенясам* ‘spleśnieć’, *ръждясам* ‘zardzewieć’, *въши́ясам*).

¹⁷ Por. o łączliwości sufiksu *-ясам* w języku bułgarskim [Грамматика 1983: 232].

Przyrostek **-осам** tworzy w ekscerpowanym materiale derywaty od podstaw rzeczownikowych (18) (np.: *крътосам* (← *кръст* ‘krzyż’) ‘skrzyżować (ręce); przeciąć; przejść wzdłuż i wszerek’, *прахосам* (← *прах* ‘proch’) ‘roztrwonić, zmarnować’, *варосам* (← *вар* ‘wapno’) ‘pobielić wapnem’), czasownikowych (2) (*лъгосам* (← *лъгота* ‘kłamać’) ‘skłamać’, *пръждосам* (← *пръждама* ‘idź do diabła!’) ‘przepędzić, posłać do diabła’¹⁸) i przymiotnikowych (2) (*белосам* (← *бял* ‘biały’) ‘pobielić’, *пустосам* (← *пуст* ‘pusty; przeklęty’) ‘przekląć’).

Część wyrazów nie jest notowana przez BTR (*гличосам* ‘pokryć glazurą’, *лъгосам*, *маносам* ‘zostać opanowanym przez chorobę (o winorośli)’, *мъстосам* ‘zemścić się’, *пенелосам* ‘zamienić w popiół’, *стругосам* ‘zheblować’, *четвъртосам* ‘poćwiartować’), a część wystąpiła z kwalifikatorami – *потoczне*¹⁹ (*прекоросам* ‘przezwać kogoś’, *пръждосам*, *пустосам*) lub *archaiczne* (*жигосам* ‘napiętnować, wycisnąć piętno’). Przez S. Stachowskiego poświadczonych zostało tylko 6 formacji (*белосам*, *браносам* ‘zbronować’, *жигосам*, *пенелосам*, *прахосам*, *сватосам* (*се*) ‘zeswatać’).

Sufiks **-исам**²⁰ w ekscerpowanym materiale derywuje głównie od podstaw przymiotnikowych (4) (*набелисам*²¹ (← *бял* ‘biały’) ‘pobielić dużo’, *заднисам* (← *заден* ‘tylny’) ‘odwracać się tyłem’, *здрависам* (← *здрав* ‘zdrow’) ‘pozdrowić’, *червисам* (← *червен* ‘czerwony’) ‘pomalować kredką do ust’) i rzeczownikowych (3) (*наплатисам* (← *наплат* ‘dzwono (koła)’) ‘założyć dzwono na koło’, *стопанисам*²² (← *стопан*(*ин*) ‘gospodarz’) ‘gospodarzyć’, *угарисам* (← *угар* ‘ugór’) ‘ugorać’). Jeden z derywatów ma podwójną motywację – *околисам се* ‘obrócić się dookoła, okrążyć’: 1) ‘движа се около’ (← *около* ‘około’) lub 2) ‘движа се наоколо’ (← *наоколо* ‘dookoła’).

Tylko 3 formy nie zostały poświadczone w BTR (*наплатисам*, *набелисам*, *околисам се*). Większość z analizowanych tu derywatów wystąpiła z kwalifikatorami: *потoczне* (*червисам*, *заднисам*, *здрависам*), *ludowe* (*наплатисам*, *угарисам*) lub *dialektalne* (*околисам се*). W zestawieniu S. Stachowskiego powtarzają się 2 formacje (*здрависам*, *стопанисам*).

¹⁸ Por. [Szymański 1997: 117].

¹⁹ Na potoczność niektórych formacji z sufiksem **-осам** zwraca uwagę W. Radewa [Радева 1991: 200].

²⁰ O niewielkiej produktywności tego sufiksu w języku bułgarskim zob. [Грамматика 1983: 232].

²¹ U Gerowa forma ta występuje w znaczeniu ‘белисам много’ [Gerow 1895-1904: III/120]. Tymczasem w słowniku a tergo poświadczony został tylko czasownik *набелисам*, co każe traktować go jako formację prefiksarno-sufiksálną.

²² Czasownik ten prawie wyłącznie używany jest w aspekcie niedokonanym (*стопанисвам*) [Грамматика 1983: 232].

Sufiks **-асам** tworzy wyłącznie derywaty denominalne²³ (*бабичасам* (← *бабичка* ‘staruszka’) ‘zmarszczyć się (o skórze)’, *пънчасам* (← *пънка* ‘pryszcz’) ‘pokryć się pryszczami’, *слънчасам се* (← *слънце* ‘słońce’) ‘dostać udaru słonecznego’, *урочасам* (← *уроки* ‘uroki’) ‘rzucić urok’). Wszystkie leksemy (z wyjątkiem *бабичасам*) poświadczone zostały w BTR. S. Stachowski notuje tylko *бабичасам* i *слънчасам се*.

Sufiksy **-ардосам** i **-аросам** w badanym materiale łączą się z tą samą podstawą słowotwórczą *цапам* ‘klaskać w ręce’, tworząc 2 formacje dewerbalne o zbliżonym znaczeniu: *цапардосам* ‘uderzać, zbić kogoś, wymierzyć policzek’ i *цапаросам* ‘uderzyć silnie, walnąć’ [Szymański 1977: 119]. W BTR wystąpiły z kwalifikatorem *потoczне*. S. Stachowski notuje tylko formację na **-аросам**.

W materiale serbskim poświadczonych zostało nieporównywalnie mniej (27) formacji derywowanych od rodzimej podstawy słowotwórczej. Wśród nich przeważają formy na **-исати** (24) (np.: *кафанисати* (← *кафана* ‘kawiarnia’) ‘prowadzić kawiarnię’, *каменисати* (← *камен* ‘kamień’) ‘kamieniować’, *невољисати* (← *невоља* ‘niewola’) ‘być zniewolonym’. Tylko 3 formacje zostały utworzone przy pomocy sufiksu **-осати** (*глеђосати* (← *глеђ* ‘glazura’) ‘inkrustować’, *крвљосати* (← *крвљи* ‘krwawy’) ‘krwawić’, *мртвосати* (← *мртав* ‘martwy’) ‘być martwym’, *жигосати* (← *жиг* ‘pieczęć’) ‘pieczętować’). Podobnie jak na gruncie bułgarskim łączą się one przede wszystkim z podstawami rzeczownikowymi. Zaledwie 2 derywaty zostały utworzone od przymiotnika (*крвљосати* i *мртвосати*).

Wszystkie wyrazy zostały poświadczone w MS, gdzie występują bez kwalifikatorów, chociaż niektóre z nich, cytowane przez I. Klajna w jego najnowszym słowotwórstwie, opatrzone są kwalifikatorem *pejoratywne* (np. *готованисати* ‘pasożytować’) lub *žartobliwe* (np.: *наводацисати* ‘swatać’).

Spośród wszystkich ekscerpowanych form derywowanych od podstaw rodzimych zaledwie 4 zostały poświadczone w obu językach: *гледжосам* (*гледжосам*) // *глеђаисати* (*глеђеисати*, *глеђосати*), *жигосам* // *жигосати*, *крвљасам* // *крвљосати*, *мирясам* // *миросати*.

PODSUMOWANIE

Jak wynika z przedstawionej analizy wśród sufiksów zawierającymi spółgłoskę *-s-* do najbardziej produktywnych w materiale bułgarskim należą sufiksy: **-асам** i **-осам** oraz, chociaż w mniejszym stopniu, **-исам**. Łączą się one zarówno z podstawami rodzimymi, jaki i obcego pochodzenia. Pozostałe sufiksy: **-асам**, **-ардосам**, **-аросам**, **-дисам**, **-исам**, **-осам** i **-тисам** należą tu do mało produktywnych i wykazują łączliwość tylko z jednym, określonym typem podstawy

²³ Por. o produktywności i łączliwości tego sufiksu [Грамматика 1983: 232].

słowotwórczej (tylko rodzimą, albo tylko obcą). Z kolei w materiale serbskim, gdzie wystąpiło znacznie mniej przyrostków ze spółgłoską -s- najbardziej produktywny jest sufix **-ucamu** (niezależnie od podstawy derywacji). Dzisiaj dodawany głównie do podstawy obcej, sufix ten nadaje rzeczownikom obcym (zapożyczanym) postać serbską. Zjawisko to jest powszechne, trwa już od dawna i wiąże się z rozwojem nauki, techniki, medycyny itd. Powszechne użycie tego sufiksu świadczy o jego zadomowieniu się – zresztą traktowany jest niejednokrotnie jako sufix rodzimy. Kiedyś sufix ten dodawany był powszechnie do podstawy tureckiej (stąd w języku serbskim wiele zapożyczeń tureckich z tym sufiksem) – co jest w pełni uzasadnione (rola języka tureckiego w pewnym okresie rozwoju obu języków). Wpływy tureckiego, tak jak w języku bułgarskim, związane są z okupacją turecką i ingerencją w każdej niemal dziedzinie życia (dla języka bułgarskiego B. Conew wyróżnia 13 takich sfer skażonych turcyzmami – około 2000 wyrazów) [Харалампиев 2001: 230-231].

W obydwu językach najwięcej jest derywatów odrzeczownikowych, nieliczne są odprzymiotnikowe, natomiast rzadkie odczasownikowe lub tworzone od innych części mowy. W języku serbskim bardzo dużą grupę stanowią formacje będące rezultatem nadawania zapożyczonemu czasownikowi postaci rodzimej (niezależnie od źródła zapożyczenia), przy czym niejednokrotnie trudno jest jednoznacznie określić czy wyraz został przejęty w całości do języka serbskiego czy może jest on rezultatem derywacji na gruncie rodzimym (od zapożyczonego rzeczownika).

W obydwu językach sufiksy łączą się zarówno z podstawami rodzimymi, jak i obcymi. Jednak w języku bułgarskim znacznie częstsza jest łączliwość omawianych sufiksów z wyrazami o obcej proveniencji, najczęściej osmańsko-tureckiej i greckiej. W obu językach większość tych formacji występuje z kwalifikatorami, z tą jednak różnicą, że o ile kwalifikatory użycia pojawiające przy formacjach bułgarskich wskazują na ich przynależność geograficzną, do określonego rejestru języka lub na wartość stylistyczną, o tyle przy serbskich – tylko na ich nacechowanie emocjonalne. Ten stan rzeczy ma swoje uzasadnienie w rozwoju historycznym obu języków. W dobie bułgarskiego Odrodzenia Narodowego, gdy kształtował się nowobułgarski język literacki widoczna była bardzo silna tendencja do rugowania z jego zasobu leksykalnego elementów obcych, zwłaszcza tureckich. Zachowały się one w dialektach albo były (i nadal są) tolerowane w języku potocznym. W języku literackim natomiast zastępowano je m.in. zapożyczeniami z języka rosyjskiego. Tymczasem w tym samym okresie rozwoju języka serbskiego wpływy rosyjskie nie były tak znaczące, co mogło spowodować, jak zauważa K. Mirczew, że na gruncie serbskim tendencje purystyczne nie były tak silne jak w Bułgarii [Мирчев 1952: 121-122].

Niezależnie od tego od jakiej podstawy tworzone są nowe leksemy, zarówno w języku bułgarskim, jak i serbskim widoczny jest proces dalszej derywacji. Nie brakuje również derywatów wtórnych od form występujących z kwalifikatorem *ludowe*, *dialektalne*, czy *archaiczne*, przede wszystkim w języku bułgarskim, co świadczyłoby o żywotności niektórych z omawianych tu formacji, nawet jeśli nie funkcjonują one w języku literackim .

W porównaniu z materiałem zaprezentowanym przez S. Stachowskiego, zarówno bułgarski, jak i serbski słownik a tergo notują znacznie więcej form z sufiksami ze spółgłoską *-s-*. Warto też nadmienić, że niektóre formy podawane przez S. Stachowskiego nie zostały poświadczone w naszym materiale, ale są to pojedyncze przykłady.

Z kolei zestawienie badanego materiału z materiałem zawartym w słownikach współczesnego języka bułgarskiego i serbskiego pokazuje jak wiele z ekscerpowanych formacji nie zostało już w nich poświadczonych (dotyczy to zwłaszcza zapożyczeń tureckich i greckich – w słownikach wyrazów obcych bardzo często występuje tylko podstawa słowotwórcza dla tych, które są synchronicznie motywowane).

ANEKS

JĘZYK BUŁGARSKI	JĘZYK SERBSKI
<p>Sufiks -<i>acam</i> [4] II. RODZIMA PODSTAWA SŁOWOTWÓRCZA [4]</p> <ul style="list-style-type: none"> • odrzeczownikowa [4] <p>Sufiks -'<i>acam</i> [50] I. OBCA PODSTAWA SŁOWOTWÓRCZA [13]</p> <p>1. grecka [8]</p> <p>1.1. niepoświadczona w języku bułgarskim [2] 1.2. poświadczona w języku bułgarskim [6]</p> <ul style="list-style-type: none"> • odrzeczownikowa [6] <p>2. osmańsko-turecka [4]</p> <p>2.1. niepoświadczona w języku bułgarskim [0] 2.2. poświadczona w języku bułgarskim [4]</p> <ul style="list-style-type: none"> • odrzeczownikowa [4] <p>3. inna [1]</p> <p>3.1. odrzeczownikowa [1]</p> <ul style="list-style-type: none"> • łac. [1] <p>II. RODZIMA PODSTAWA SŁOWOTWÓRCZA [37]</p> <ul style="list-style-type: none"> • odrzeczownikowa [29] 	

<ul style="list-style-type: none"> • odprzymiotnikowa [7] • inna [1] <p>Sufiks -apòcam [1]</p> <p>II. RODZIMA PODSTAWA SŁOWOTWÓRCZA [1]</p> <ul style="list-style-type: none"> • odczasownikowa [1] <p style="text-align: center;">Sufiks -apocam [1]</p> <p>II. RODZIMA PODSTAWA SŁOWOTWÓRCZA [1]</p> <ul style="list-style-type: none"> • odczasownikowa [1] <p style="text-align: center;">Sufiks -òucam [25]</p> <p>I. OBCA PODSTAWA SŁOWOTWÓRCZA [25]</p> <p>2. osmańsko-turecka [25]</p> <p>2.1. niepoświadczona w języku bułgarskim [16]</p> <p>2.2. poświadczona w języku bułgarskim [9]</p> <ul style="list-style-type: none"> • odrzeczownikowa [9] <p style="text-align: center;">Sufiks -ucam [27]</p> <p>I. OBCA PODSTAWA SŁOWOTWÓRCZA [20]</p> <p>1. grecka [10]</p> <p>1.1. niepoświadczona w języku bułgarskim [6]</p> <p>1.2. poświadczona w języku bułgarskim [4]</p> <ul style="list-style-type: none"> • odrzeczownikowa [4] <p>2. osmańsko-turecka [7]</p> <p>2.1. niepoświadczona w języku bułgarskim [5]</p> <p>2.2. poświadczona w języku bułgarskim [2]</p> <ul style="list-style-type: none"> • odrzeczownikowa [1] • odprzymiotnikowa [1] <p>II. RODZIMA PODSTAWA SŁOWOTWÓRCZA [8]</p> <ul style="list-style-type: none"> • odrzeczownikowa [3] • odprzymiotnikowa [4] • inna [1] 	<p style="text-align: center;">Sufiks -òucamu [18]</p> <p>I. OBCA PODSTAWA SŁOWOTWÓRCZA [9]</p> <p>2. osmańsko-turecka [9]</p> <p>2.1. niepoświadczona w języku serbskim [7]</p> <p>2.2. poświadczona w języku serbskim [2]</p> <ul style="list-style-type: none"> • odrzeczownikowa [1] • inna [1] <p style="text-align: center;">Sufiks -ucamu [446]</p> <p>I. OBCA PODSTAWA SŁOWOTWÓRCZA [422]</p> <p>1. grecka [13]</p> <p>1.1. niepoświadczona w języku serbskim [1]</p> <p>1.2. poświadczona w języku serbskim [12]</p> <ul style="list-style-type: none"> • odrzeczownikowa [12] <p>2. osmańsko-turecka [64]</p> <p>2.1. niepoświadczona w języku serbskim [17]</p> <p>2.2. poświadczona w języku serbskim [47]</p> <ul style="list-style-type: none"> • odrzeczownikowa [47] <p>3. inna [344*]</p> <p>II. RODZIMA PODSTAWA SŁOWOTWÓRCZA [24]</p> <ul style="list-style-type: none"> • odrzeczownikowa [22] • odczasownikowa [2]
---	--

<p>Sufiks -ocam [50] I. OBCA PODSTAWA SŁOWOTWÓRCZA [28] 1. grecka [8] 1.1. poświadczona w języku bułgarskim [8] <ul style="list-style-type: none"> • odrzeczownikowa [7] • odprzymiotnikowa [1] 2. osmańsko-turecka [14] 2.1. niepoświadczona w języku bułgarskim [0] 2.2. poświadczona w języku bułgarskim [14] <ul style="list-style-type: none"> • odrzeczownikowa [13] • odczasownikowa [1] 3. inna [6] 3.1. odrzeczownikowa [6] <ul style="list-style-type: none"> • franc. [1] • łac. [2] • wł. [3] II. RODZIMA PODSTAWA SŁOWOTWÓRCZA [22] <ul style="list-style-type: none"> • odrzeczownikowa [18] • odczasownikowa [2] • odprzymiotnikowa [2] Sufiks -mucam [2] I. OBCA PODSTAWA SŁOWOTWÓRCZA [2] 1. osmańsko-turecka [2] 1.1. poświadczona w języku bułgarskim [2] <ul style="list-style-type: none"> • odprzymiotnikowa [1] • inna [1] </p>	<p>Sufiks -ocamu [4] I. OBCA PODSTAWA SŁOWOTWÓRCZA [1] 1. grecka [1] 1.1. poświadczona w języku serbskim [1] <ul style="list-style-type: none"> • odrzeczownikowa [1] II. RODZIMA PODSTAWA SŁOWOTWÓRCZA [3] <ul style="list-style-type: none"> • odrzeczownikowa [1] • odprzymiotnikowa [2] Sufiks -camu [4] I. OBCA PODSTAWA SŁOWOTWÓRCZA [1] 1. grecka [1] 1.2. poświadczona w języku serbskim [1]</p>
---	---

* W przypadku czasowników tzw. międzynarodowych trudno jest podać liczbę (nawet przybliżoną) derywatów odrzeczownikowych i odczasownikowych.

BIBLIOGRAFIA

- Български тълковен речник*, ред. Л. Андрейчин и др., София 2002.
Филипова-Байрова М., *Глаголи от гръцки произход в български език*, [в:] *Славистичен сборник*, София 1968, с. 279-284.
Филипова-Байрова М., *Гръцки заемки в съвременния български език*, [в:] *Помагало по българска лексикология*, София 1979, с. 138-146.

- Геров Н., *Речник на българския език*, т. 1-5, Пловдив 1895-1904.
Грамматика на съвременния български книжовен език, т. 2 *Морфология*, София 1983.
Харалампиев И., *Историческа граматика на българския език*, В. Търново 2001.
Клајн И., *Речник нових речи*, Нови Сад 1992.
Клајн И., *Творба речи у српском језику*, II део, Београд 2003.
Лакова М., *Турцизмите в Речник на съвременния български книжовен език от стилистична гледна точка*, „Български език”, 1972, кн. 1-2, с. 62-67.
Мирчев К., *За съдбата на турцизмите в българския език*, [в:] *Известия на Института за български език* 2, 1952, с. 117-127.
Николић М., *Обратни речник српскога језика*, Београд 2000.
Поломац В., *Два незабележена грецизма у старосрпском језику – глаголи гарепсати и утаксати*, „Наш језик”, XXXVIII, Београд 2007, с. 65-70.
Радева В., *Словообразуването в българския език*, София 1991.
Речник на чуждите думи в българския език, ред. А. Милев и др., София 2007.
Речник на редки, остарели и диалектни думи в литературата ни от XIX и XX век, ред. С. Илчев и др., София 1998.
Речник српскохрватског књижевног језика, Матица српска, I-VI, Нови Сад-Загреб 1967-1976.
Ристић-Цвијић О., *Однос основе и наставка -овати, -исати, -ирати глагола страног порекла*, „Наш језик”, XVIII, Београд 1970, с. 131-161.
Селимски Л., *Прояви на тенденцијата към интернационализација в јужнословјанските езици*, [w:] *Komparacija systemów i funkcjonowania współczesnych języków słowiańskich. Słowotwórstwo / nominacja*, ред. J. Ohnheiser, Opole 2003, s. 103-127.
Skok P., *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I-IV, Zagreb 1971-1974.
Skok P., *O sufiksima -isati, -irati i -ovati*, „Jezik”, IV, sv. 2, Zagreb 1955-1956, s. 36-43.
Sławski F., *Podręczny słownik bułgarsko-polski*, t. 1-2, Warszawa 1987.
Stachowski S., *Fonetyka zapożyczeń osmańsko-tureckich w języku serbsko-chorwackim*, Kraków 1973.
Stachowski S., *Przyrostki obcego pochodzenia w języku serbochorwackim*, Kraków 1961.
Stachowski S., *Studia nad chronologią turcyzmów w języku serbsko-chorwackim*, Kraków 1967.
Škaljić A., *Turcizmi u srpskohrvatskom-hrvatskosrpskom jeziku*, Sarajevo 1973.
Szymański T., *Derywacja czasowników onomatopeicznych i ekspresywnych w języku bułgarskim*, Wrocław 1977.
Вујаклија М., *Лексикон страних речи и израза*, Београд 1996-1997.

Streszczenie

Artykuł jest próbą porównania produktywności i łączliwości (proweniencja podstawy słowotwórczej i jej kategoria gramatyczna) sufiksów ze spółgłoską *-s-* w języku bułgarskim i serbskim. Do analizy posłużyły formacje wyekscerpowane z bułgarskiego i serbskiego słownika a tergo. W bułgarskim materiale do najbardziej produktywnych należą sufiksy *-'acam* i *-ocam* oraz, chociaż w mniejszym stopniu, *-ucam*. Z kolei w serbskim największą produktywność wykazuje sufiks *-ucamu*. W obu językach przyrostki te łączą się zarówno z podstawami rodzimymi, jak i obcego pochodzenia – w języku bułgarskim głównie osmańsko-tureckiego i greckiego, w języku serbskim – także z tzw. wyrazami międzynarodowymi. Wiele z analizowanych derywatów nie jest notowanych przez słowniki współczesnego języka bułgarskiego i serbskiego, albo występuje w nich z kwalifikatorami – w języku bułgarskim głównie *dialektalne*, *ludowe* i *potoczne*, zaś w języku serbskim – *pejoratywne*.